

Jaarverslag van de Koninklijke Nederlandse Vereniging voor Weer- en Sterrenkunde (KNVWS) over het jaar 2009

Inleiding

De KNVWS telde eind 2009 volgens opgaven van besturen 3290 lidmaatschappen, 2031 van afdelingen en 1259 van werkgroepen (met enige interne overlap). De vereniging heeft (landelijk) 7 ereleden.

Aan Hans Goertz werd de Van der Biltprijs toegekend. Planetoïde 12157 kreeg de naam van (Günther) Können van de Werkgroep Praktische Sterrenkunde van afdeling 't Gooi.

Op 2 maart overleed de heer F.W. Sijthoff, in februari 2002 ontving hij de zilveren erepenning van de vereniging (Zenit mei 2009, 237).

De KNVWS verloor door overlijden Klaas Blees, dhr. C. Zuurmond, dhr. Th.J. Cuypers, dhr. J. van Es, mw. Henrichs, dhr. T. Buys, Dirk .J.K. Smit, Johan de Jong, Hans Bergevoet, Jurjen Hussem, Tini Jurgens en Evert Gorter.

Bestuur

De samenstelling van het bestuur was in 2009: H. Olthof (voorzitter), J.A. de Boer (secretaris), M.J.N. Jacobs (penningmeester), H.G.J. Rutten (vertegenwoordiger "kleine" werkgroepen), A.H. van der Brugge (consul voor de afdelingen), N.J.J. de Kort (publiciteit), J. Kuiper (weerkunde), M.R. Haas (JWG, tot 9 mei), R.C. van het Schip (JWG, vanaf 9 mei).

Stichting "De Koepel"

Bij De Koepel ging januari 2009 René Verstappen met de VUT. In 1974 werd hij administrateur bij de in 1973 opgerichte stichting (Zenit januari 2009, 18). Bij veel ondersteuning van de KNVWS was hij betrokken, maar vooral was hij de rechterhand van onze penningmeester. November 2009 volgde Wendy Majoor hem op. Redacteur Jan Viester van Mercurius interviewde haar (Mercurius april 2010, 20). December 2009 ging Mat Drummen met pensioen, directeur sinds 1975 (Zenit februari 2010, 65). Hij beschreef de periode in Zenit januari 2010, 30 . Per 1 december begon zijn opvolger Edwin Mathlener (Zenit oktober 2009, 480 en februari 2010, 82).

Beide vertrekkende personeelsleden betekenden veel voor de stichting en voor de KNVWS (op het jubileumsymposium 22 september 2001 ontvingen ze de zilveren erepenning van de vereniging).

Vertegenwoordiging KNVWS in het stichtingsbestuur H. Olthof., J.A. de Boer en A.H. van der Brugge (penningmeester van De Koepel).

Afdelingen en werkgroepen

De KNVWS omvatte aan het einde van het jaar 31 afdelingen (Alkmaar, Amersfoort, Amsterdam, Apeldoorn-Deventer-Zutphen, Arnhem, Breda, Delft, Den Bosch, Den Haag, Den Helder, Dongemond, Eindhoven, Friesland, 't Gooi, Groningen, Leiden, Midden-Limburg, Nijmegen, Noord-Drenthe, Rotterdam, Spijkenisse, Tilburg, Twente, Utrecht, Venlo, Oostelijk West-Friesland, Zaanstreek, Zuid-Drenthe, Zuid-Holland-Zuid, Zuid-Limburg, Zwolle) en 9 werkgroepen (Astrofotografie, Jongerenwerkgroep, Kometen, Leidse Sterrewacht, Maan en Planeten, Meteoren, Sterbedekkingen, Veranderlijke Sterren, Zon).

Ter gelegenheid van het 75-jarig bestaan van de afdelingen 't Gooi en Utrecht was er 26 september een regionaal symposium "De zoektocht gaat door, zon, sterren en planeten in Nederlands onderzoek" in het KNMI, De Bilt. Vanwege de zaal van ca. 100 personen was er helaas een inschrijfstop (Zenit juli 2009, 339). Afdeling 's-Hertogenbosch vierde 75 jaar met een lezing met lopend buffet. Afdeling Midden-Limburg vierde een geslaagd 25-jarig jubileum. Werkgroep Maan en Planeten vierde 4 en 5 april haar 25-jarig bestaan met een planetenparty in Almen (Zenit juni 2009, 274). Het publiek genoot in het kader van de internationale 100 uur sterrenkunde mee.

Afdeling Friesland besloot de naam Gemma Frisius te gaan dragen.

Leden

Het bestuur ontving bericht over het overlijden van de volgende leden:

6 januari Klaas Blees, 92 jaar, oud-voorzitter en erelid afdeling Zaanstreek.

20 februari dhr. C. Zuurmond, afdeling Rotterdam.

8 maart dhr. Th.J. Cuypers, 70 jaar, bestuurslid afdeling Midden-Limburg.

6 april dhr. J. van Es, afdeling Rotterdam.

27 april mw. Henrichs, 87 jaar, afdeling Midden-Limburg.

april dhr. T. Buys, afdeling 't Gooi.
12 mei Dirk .J.K. Smit, afdeling 't Gooi.
26 mei Johan de Jong, 57 jaar, 20 jaar penningmeester afdeling Zaanstreek.
17 september Hans Bergevoet, afdeling Zuid-Limburg.
september Jurjen Hussem, 63 jaar, afdeling Arnhem.
november dhr. Tini Jurgens, afdeling Den Bosch.
18 december Evert Gorter, 65 jaar, afdeling Tilburg (Zenit februari 2010, 82).

Uit opgaven van betrokken besturen van afdelingen en werkgroepen volgt een aantal van 3290 lidmaatschappen (waarvan 648 junior) binnen de KNVWS. Een deel van de leden heeft meerdere lidmaatschappen.

Een meerjarenoverzicht:

jaar	aantal lidmaatschappen in afdelingen en werkgroepen
2005	3501
2006	3335
2007	3343
2008	3302
2009	3290

De daling is in 2006 extra groot omdat in de KNVWS-administratie het aantal JWG-leden met ca. 100 omlaag is gebracht.

Verenigingsraad

De Verenigingsraad kwam eenmaal bijeen, op 9 mei in Utrecht.

Landelijke bijeenkomsten

Het Internationale Jaar van de Sterrenkunde was aanleiding voor andere activiteiten dan gewoonlijk. In plaats van een landelijk symposium te organiseren werkte de KNVWS mee aan de organisatie van een succesvol Sterrenkundeweekend op 4-5 april in NEMO, Amsterdam. De Jongerenwerkgroep had daar een flink aandeel in. Andere partners waren NOVA, ASTRON, en de Nederlandse Astronomen Club (Zenit juni 2009, 282). Het weekend trok ca. 8000 bezoekers.

Het regionaal symposium van 26 september is vermeld in de paragraaf Afdelingen en Werkgroepen. Op 28 november organiseerde afdeling Friesland het regionaal symposium "Het Kosmische Jaar" in Leeuwarden, mede in het kader van het Internationale Darwinjaar (Zenit november 2009, 513). Het trok circa 100 deelnemers.

Op 7 november werd de 98e amateur-bijeenkomst (Astrodag) te Goirle gehouden (Zenit januari 2010, 37).

Van der Biltprijs 2009

De prijs is toegekend aan Hans Goertz voor zijn uitstekende werk als popularisator, docent en organisator van waarnemingen benevens analyse en publicatie hiervan, zowel in Nederland als in België. De uitreiking was op 7 november op de Astrodag in Goirle De overwegingen staan in Zenit december 2009, 566.

Sterrengids

De Sterrengids 2009 schonk speciale aandacht aan Canopus, na Sirius de helderste ster aan de hemel, zichtbaar zuidelijker dan Kreta. Bij de hoogtepunten noemde de gids de langste totale zonsverduistering van de eeuw op 22 juli. Een cd met Zenit 2007 werd ingevoegd.

Voor de jeugd en voor beginners verscheen "Sterren en Planeten 2009".

Zenit

In verschillende nummers van Zenit stonden artikelen in verband met de zonsverduistering van 22 juli in Azië. Het was de langste van de 21^e eeuw. Veel groepen beleefden in China een bewolkte totaliteit. Een goed voorbereide groep zag toch nog door sluierbewolking de totaliteit (Zenit september 2009, 402). De titelverhalen behandelden de Dobsontelecoop, een door drie Nederlandse studenten ontdekte exoplaneet, spaghettiachtige sporen rond grote sterrenstelsels, diepskyfotografie met lowbudget, amateur telescopen door de jaren, steeds grotere (geplande) optische telescopen, de doodstille zon van

2009, lichtende nachtwolken, satellietwaarneming van vulkaanuitbarstingen, infraroodsterrenkunde, en evolutie van sterrenhopen in de Draaikolknevel.

Uit de jaarverslagen van afdelingen en werkgroepen

Op het moment van samenstellen van dit verslag waren van 23 afdelingen en 5 werkgroepen jaarverslagen over 2009 ontvangen. Jubilea zijn in het begin van dit verslag vermeld.

33^e Nationale Sterrenkijkdagen 2-5 april

De dagen waren later dan gewoonlijk om ze te laten samenvallen met de internationale 100 uur sterrenkunde. Dat gaf extra publiciteit, maar betekende ook dat het te laat donker werd. Een verslag staat in Zenit mei 2009, 238.

Veel afdelingen deden mee aan de Sterrenkijkdagen, of een deel ervan (bezoekcijfers tussen haakjes). In **Alkmaar** was de hemel voldoende helder om veel jeugdige bezoekers een blik door wel zes telescopen te gunnen. **Amersfoort** had veel belangstelling. **Amsterdam** was op 2 april actief met helder weer en was 4 april paraat bij Artis, ook de **Jongerenwerkgroep** werkte daar mee. **Breda** had 25 bezoekers. **Den Bosch** heeft op de tijdelijke locatie last van bomen en licht. **Midden-Limburg**. **Rotterdam** (21), **Tilburg** bij sterrenwacht Orion (80), **Venlo** had een wolkendek op alle avonden. **Zuid-Holland Zuid** merkte geen effect van de extra publiciteit wel van het nadeel van de late duisternis (21), **Zuid-Limburg** hield "nationale" dagen op 20 en 21 maart (90 en 110) en **Zwolle** gaf een alternatief programma wegens het weer.

Nacht van de Nacht 24 oktober

Werd voor de vijfde maal georganiseerd door de provinciale Milieufederaties. **Alkmaar** had veel bezoek bij slecht weer. **Amsterdam** deed mee met kijkers, maar er waren slagregens. **'t Gooi** hield twee avonden. **Midden-Limburg** had erg slecht weer. **Oostelijk West-Friesland** deed mee met tentoonstelling, lezing en kijkavond. **Rotterdam**. **Tilburg**. **Zuid-Holland Zuid** op twee locaties met een slechtweerprogramma.

Cursussen

Amersfoort (Sterrenkunde voor beginners), **Arnhem** (Sterrenkunde, 30), **Den Bosch** (Praktische sterrenkunde, 12; Kennismaken met sterrenkunde, 17). **Eindhoven** (samenwerking in goedbezochte regionale jeugdcurso), **'t Gooi** (Basiscurso Sterrenkunde, 17), **Spijkenisse** (Zonnestelsel, 15, Praktische Sterrenkunde, 14), **Tilburg** werkte mee aan de zondagsuniversiteit voor kansarme kinderen, **Triangulum** (Basiscurso Sterrenkunde, 20), **Zuid-Limburg** (Inleiding in de sterrenkunde, 15). **Zwolle** (Vervolgcurso sterrenkunde, 35).

Open dagen e.d.

In de Missie Maan, een initiatief van ESERO deden veel leden mee om op de dagen 8-11 december klassen van het basisonderwijs wat over de maan te vertellen en soms ook door een telescoop te laten kijken. Het weer was op de meeste plaatsen niet zo goed.

Amersfoort hield enkele star party's. **Amsterdam** was de museumnacht 7 november met veel kijkers bij Artis, het was fantastisch helder. **Apeldoorn** hield een Sterrendag op basisschool De Cosmos (Zenit juni 2009, 289). **Eindhoven** werkt mee aan openstellingen en technische vernieuwingen van de Dr. A.F. Philips Sterrenwacht. **'t Gooi** (WPS) had zes overige sterrenkijkavonden en een midzomerfestival. **Leiden** (afdeling en de Sterrewacht werkgroep) hielden open dagen voorafgaande aan de sluiting van de oude Sterrewacht voor renovatie. **Oostelijk West-Friesland** hield een tiental kijkavonden, soms met lezing. **Tilburg** hield verschillende kijkavonden, o.a. bij het Mill-Hill College, Goirle. **Zwolle** had de eerste Assendorpse sterrenkijkavond op 28 juli. Het werd een succes met 80 belangstellenden.

Andere activiteiten

Verschillende verslagen maken melding van de vuurbol die 13 oktober 18.58 uur boven Nederland zichtbaar en hoorbaar was. Enkele activiteiten vielen uit door de Mexicaanse griep en aan het eind van 2009 door de grote sneeuwval.

Afdeling **Alkmaar** kocht bij een supermarkt een voordelige Meade LX 75D 8 inch, waarmee de Sterrenwacht Bakkum een tweede kijker kan inzetten. De Almaarse excursie ging naar Museum Boerhaave, Leiden.

Amersfoort hield een succesvolle Perseïdenbarbecue met weer dat meezat. Bij de Leoniden was er wel snert, maar geen meteoren. **Arnhem** organiseerde bij de lezingen ook zeven maal een voorpraatje door enkele leden. **Breda** had thema-avonden over planeten, grote telescopen, deep sky, kosmologie en de big bang. **Den Bosch** heeft goed bezochte lezingen dankzij aanhoudende public relations. Twee avonden

hadden presentaties door eigen leden. **Eindhoven** heeft vaak junioren bij de lezingen, en werkt in regionaal verband samen in introducties en een cursus voor jeugd. **Friesland** hield een excursie naar De Koepel en het Universiteitsmuseum, Utrecht. **'t Gooi** ging ook naar Utrecht: Museumsterrenwacht Sonnenborgh en een rondvaart. Nieuws kan worden gevolgd op "Twitter". **Groningen** wisselde na lange jaren van locatie, gelukkig beviel de nieuwe zaal goed. De afdeling ging op excursie naar het Eise Eisinga Planetarium, Franeker. **Leiden** begon dit jaar amateuravonden te organiseren. **Midden-Limburg** organiseerde naast lezingen ook een waarneemavond voor leden en ontving een tuindersvereniging. De excursie ging naar de radiotelescoop bij Effelsberg, Duitsland. **Nijmegen** had een excursie naar het planetarium in Franeker en radiotelescoop bij Dwingeloo. Er is een afdelingswebsite gemaakt. **Oostelijk West-Friesland** deed weer veel aan tentoonstellingen. Ze gingen naar vijf excursiedoelen: Eise Eisinga Planetarium in Franeker, Space-Expo in Noordwijk, Sterrenwacht Mira in Grimsbergen (België), Sterrenwacht Halley in Heesch en de Astro-tentoonstelling Essen (Duitsland). **Rotterdam** hield waarneemweekends bij Suyderoogh en in de Ardennen en reisde naar museum Boerhaave, Leiden. **Tilburg** had 11 afdelingsavonden en 10 juniorenbijeenkomsten. De zomercursus voerde op 13 juni naar de sterrenwacht van de Universiteit Nijmegen, sterrenwacht Herne en het Horizontobservatorium te Herten (Haldehoheward). De afdeling ontving een geldbedrag van de Jacques de Leeuw Stichting, als sponsoring t.b.v. activiteiten rondom het Internationale Jaar van de Sterrenkunde. **Triangulum** ging op excursie naar NEMO en een Paradiso-lezing in Amsterdam, en naar de Gasometer in Oberhausen en het eerdergenoemde Horizontobservatorium, Werkgroepen waren actief met astrofysica, snaartheorie, kosmologie en praktijk. **Utrecht** kon wegens het weer slechts twee van de zeven geplande waarneemavonden laten doorgaan. **Venlo's** excursie ging naar de expositie "Sternstunden: Wunder des Sonnensystems" in het Duitse Oberhausen. De Perseïdenactie was een topper. De waarneemavonden vielen tegen, maar een alternatief werd de fotowedstrijd. **Zaanstreek** had o.a. een lezing over de Fermiparadox: als we niet alleen zijn, waarom vinden we de anderen dan niet? Mogelijk doordat de evolutie niet tendeeert naar intelligentie, zijn we dan misschien uniek? **Zuid-Holland-Zuid** voorzag haar Dobsontelecoop van een volgplatform. Voor een programma rond de zon met zonneobservatorium en heliostaat was de vereniging in opheffing Rocket&Space sponsor met bestemming van haar batig saldo van €7000. In de herfstvakantie gingen 19 personen naar de Provence op "astrovacance". **Zuid-Limburg** ging op excursie naar de eerdergenoemde de Gasometer en Horizontobservatorium, en de *Astronomische Tausch und Trödel Treff* (ATT) in Essen. **Zwolle**: In het kader van het International Year of Astronomy organiseerde Zwolle een grootschalig onderwijsproject op 30 basisscholen uitgevoerd door bijna 200 studenten HBO na instructie door Thales, leden van de waarneemgroep en gastdocenten. De afdeling schafte sterrenkijkers en studiematerialen aan. Nieuwe thuisbasis is de onderwijsorganisatie Landstede waarmee plannen voor een sterrenwacht worden ontwikkeld.

De **Jongerenwerkgroep** organiseerde vijf kampen voor verschillende leeftijdsgroepen, ieder met tientallen deelnemers. De **Werkgroep Kometen**: Het jaar 2009 was geen spectaculair kometenjaar. De leden verrichtten 110 waarnemingen en maakten 47 komeetfoto's. Hoogtepunt was de verschijning van komeet C/2007 N3 (Lulin). Deze komeet bereikte eind februari zijn maximale helderheid (ongeveer magnitude 4,6) en was vooral bijzonder vanwege zijn heldere anomale stofstaart. Overigens is de komeet rond zijn hoogtepunt maar beperkt vanuit Nederland waargenomen, vanwege de vele wolkenvelden. Een andere interessante komeet was C/2007 W3 (Christensen). Deze komeet viel vooral op door zijn grote intrinsieke helderheid. **Meteoren**: 31 Oktober werd de eerste Meteorendag der Lage Landen georganiseerd samen met de Dutch Meteor Society en de Belgische VVS (Zenit december 2009, 562). **Maan en Planeten** nam vooral de maan waar en Mars, Jupiter en Saturnus. Deze laatste vertoonde zijn ringen als streepje, we gingen op 4 september door het ringvlak naar het noorden. **Sterbedekkingen**: Harrie Rutten ontving in Krakau de Dr, Niels Wieth-Knudsen Award van de International Occultation Timing Association-European Section voor de vele waarnemingen van sterbedekkingen door de Maan. (Zenit oktober 2009, 461). Door 9 waarnemers werden 33 waarnemingen aan 19 sterbedekkingen door planetoïden verricht. In 2009 zijn in totaal 519 waarnemingen aan sterbedekkingen door de Maan verricht. Daarvan waren er 15 rakend. Historisch gezien heeft 2009 het derdebeste jaartotaal sinds het begin van de telling in 1946. De waarnemingen van bedekkingen door de Maan worden niet meer door het ILOC afgehandeld maar in de IOTA. Op de meeste continenten is een IOTA vertegenwoordiger welke alle waarnemingen op dat continent verzameld en zorgt voor opname in de bestaande databank. Afgelopen zomer is de laatste definitieve versie van LOW 4.1 door Eric Limburg uitgebracht. Daarmee is een levenswerk van Eric voltooid. Veranderlijke Sterren hield een dag samen met de Vlaamse Werkgroep Veranderlijke Sterren. Een record aantal sinds 1999 van elf waarnemers verrichtte totaal 6929 schattingen. Georg Comello passeerde dit jaar het aantal van 15000 waarnemingen.

J.A. de Boer, secretaris
16 juni 2010